

OOGSTBIJEENKOMST CULTURELE EIGEN/WIJS/HEID

Verbinding en verwondering

Anders kijken naar kunst en cultuur

Doloris, Tilburg, 27 juni 2019

Culturele oogst

Hoe ziet de wereld van kunst en cultuur in Brabant er eigenlijk uit? Wat zijn haar kenmerken en karakteristieken? Welke trends en ontwikkelingen bepalen de toekomst van de Brabantse cultuur? En andersom: hoe ziet de samenleving van de toekomst eruit – en welke rol speelt de Brabantse cultuur daarin?

Zo'n anderhalf jaar geleden startte BrabantKennis een verkenning naar de 'Culturele eigen/wijs/heid van Brabant'. We onderzochten wat Brabantse kunst en cultuur is voor cultuurmakers en cultuurexperts, maar bovenal wat de betekenis van kunst en cultuur is voor de Brabander. Dat deden we via achttien makersinterviews, vier dubbelinterviews, drie essays, drie historische lijnen, acht dagboeken, één stadsdagboek, drie cultuurcafés, één cultuurlokaal, vier trendrapportages, vijf kettingbrieven, meerdere rapporten én vele gesprekken. Op die manier brachten we de Brabantse cultuur in beeld en probeerden we de culturele code van Brabant te kraken.

En toen was het tijd om de oogst van deze zoektocht te presenteren. Dat gebeurde op donderdag 27 juni 2019 bij Doloris in Tilburg, onder leiding van gespreksleider Ruben Maes.

🐦 **HENRI SWINKELS** @HenriSwinkels

De slot-presentatie van "Culturele eigen/wijs/heid". Waarin zit 'm de eigenheid en vooral de eigenzinnigheid van onze cultuur? Gelardeerd met een gloedvol betoog van Merlijn Twaalfhoven en een alle zinnenprikkelende ervaring in kunstenaarsdoolhof "Doloris".

🐦 **INE MEEUWIS** @IneMeeuwis

Gisteren in Tilburg #Doloris bij boeiende Eindpresentatie @BrabantKennis over de Culturele eigen(wijs)heid van Brabant.

oven – LinkedIn, Facebook

ub.org

org

.net

THE
TURN
CLUB

HET MYSTERIE ONTRAFELD

De mindset van de kunstenaar

“Waarom zijn we op aarde? Praat er eens over met degene die naast je zit.” Componist en kunstenaar Merlijn Twaalfhoven weet ons meteen te prikkelen met een van de meest fundamentele vragen ooit. Rotstekeningen van 40.000 jaar oud laten volgens Merlijn zien dat mensen deze vraag altijd al hebben willen beantwoorden. “Op de een of andere manier kreeg kunst een rol bij het beantwoorden van iets dat niet zo makkelijk in woorden valt te vangen. Zo’n rotsteekening gaf niet letterlijk een antwoord ergens op, maar het was voor de prehistorische mens wél een manier om uit te drukken: ik ben er – en ik ben niet alleen. Het leidde tot rotstekeningen, tot rituelen met zang en dans, en tot tal van andere kunstzinnige uitingen.”

“Laat de verwondering en mindset van de kunstenaar toe”

In onze moderne tijd heeft kunst zich volgens Merlijn op een mooie manier ontwikkeld, maar is het tegelijkertijd enorm geprofessionaliseerd. “We hebben kunst geoutsourcet: van iets dat we sámen deden, is kunst vooral iets geworden om naar te kijken of om te bezoeken.” Tijdens zijn loopbaan als musicus en componist ontdekte Merlijn hoe belangrijk de context is bij het ervaren van kunst. “Ik trad in 1996 op met een orkest in het door oorlog verwoeste Bosnië, en ik zag wat onze muziek deed met de weeskinderen

en vluchtelingen voor wie we speelden. Later in Nicosia, de laatste verdeelde hoofdstad van Europa, voerden we een muziekstuk uit op een dak, zodanig dat het ook in de andere stadshelft te horen was. Technisch misschien niet helemaal perfect, maar het betekende iets voor de bewoners dat we daar stonden.”

“We hebben kunst geoutsourcet”

Net zoals een parel ‘per ongeluk’ ontstaat doordat zandkorrels een oester binnendringen, is kunst volgens Merlijn iets dat ontstaat in het moment. “Misschien wordt kunst nog wel veel waardevoller als je het niet benoemt en er geen label op probeert te plakken. Als het ons lukt om ons te laten ontregelen, worden we in feite zélf kunstenaar. Laat de verwondering en *mindset* van de kunstenaar toe en probeer te zien wat er áchter de oppervlakte zit. Het mysterie is overal om ons heen, maar juist door jezelf vragen te stellen en de laagjes van je omgeving af te pellen, kom je vanzelf dichterbij tot de kern – en daarmee tot een rijk en betekenisvol leven.”

🐦 **ST. PUUR ZIEN** @puurzien

#cultureeigenwijs had niet beter afgesloten kunnen worden dan met @Merlijn12H #Verwondering door je zintuigen, dát is pas (een) kunst!

SAMEN IN GESPREK

Verwonderde idealisten

Hoe kan kunst een rol van betekenis spelen bij het oplossen van wereldproblemen als klimaatverandering en armoede? Met die vraag in het achterhoofd richtte Merlijn de The Turn Club op: een platform waar wetenschappers, ervaringsdeskundigen en kunstenaars elkaar kunnen ontmoeten en met een kunstenaarsmindset naar de wereld kunnen kijken. Het doel: bestaande denkpatronen doorbreken, nieuwe invalshoeken bedenken, en nieuw perspectief vinden.

Daarmee sluit de gedachte achter de The Turn Club eigenlijk uitstekend aan bij de ‘van onderop’-gedachte zoals die tijdens het tweede CultuurCafé centraal stond, constateert gespreksleider Ruben Maes; organiseer dingen niet van bovenaf, maar laat ze vanzelf ontstaan. Is er eigenlijk iets typisch Brabants aan dat vermogen om van onderop dingen regelen en samen iets voor elkaar te krijgen? Een van de bezoekers vermoedt van wel, en zoekt de oorzaak vooral in de ontwikkeling van het Brabantse landschap. “De afwisseling en de verschillen tussen stad en platteland zorgden voor een situatie waarin mensen wel met elkaar moesten optrekken. In gebieden waar mensen al heel lang samen in grote steden wonen, is dat toch anders.” Een andere bezoeker ziet parallellen met de wereldwijde urban scene, met disciplines als breakdance, rap, graffiti en skateboarding. “Daarin wordt ook heel veel samen opgetrokken. Misschien wel omdat je je met elkaar zult moeten verbinden om je plek te veroveren. In die zin is de drijfveer om jezelf van onderop te organiseren en kracht te ontwikkelen misschien niet typisch Brabants.”

Vroeger vonden de gilden een vruchtbare voedingsbodem in de Brabantse zand- en kleigronden. Volgens een bezoeker zou het aloude systeem van gezellen en meesters ook

nu nog prima bruikbaar zijn als het aankomt op kunst en cultuur: “Medioren die leren van seniors, en tegelijkertijd door juniors scherp worden gehouden. We moeten sowieso meer multifunctioneel en multigenerationeel gaan denken. Dat zou ik ook willen meegeven aan beleidsmakers: vraag vooral kinderen en kunstenaars om input, dat levert vaak verrassende inzichten op.”

Merlijn ziet daar wel wat in, vertelt hij. “Bij de The Turn Club werken we nu ook al vaak zo; we nodigen geregeld scholieren uit om mee te denken.” Uiteindelijk gaat het er volgens Merlijn vooral om de kunstenaarsmindset en de bijbehorende verwondering te omarmen. “Volgens mij moeten we massaal uit de kast komen als idealist. Voor veel mensen is dat een hele stap: realisme en nuchterheid, daar houden we immers van. Maar uiteindelijk zijn het vooral die zaken die ons belemmeren. Verwonder jezelf, en laat die verwondering vooral ook aan de ander zien.”

Voor Ruben het sein om iedereen uit te nodigen om zijn buurman- of vrouw recht in de ogen te kijken en te zeggen: “Ik ben een idealist.” Een oproep waaraan schoorvoetend maar massaal gehoor wordt gegeven.

🐦 **MERLIJN TWAALFHOFEN** @Merlijn12H

Dit durfde ik nooit eerder. Een volle zaal vragen: waarom zijn wij op aarde. ...En vol ongemak de vraag daarna: hoe zou je, op je sterfbed, deze vraag willen beantwoorden: waarom was ik op aarde? #klimaatverandering #kunstenaarsmindset @TheTurnClub

🐦 **TOOS KOOPMANS** @AteliervdDingen

Als antwoord op @Merlijn12H De beste vraag die je kon stellen. De urgentie is hoog. Tijd om wakker te worden en met elkaar dat te gaan doen wat we te doen hebben..#ikbenidealist

JOKS JANSSEN EN HEIDI BUIJTELS

Over de verkenning

“Heel veel regio’s schoten in de actiestand nadat de minister vroeg om regioprofielen. Bij ons riep alleen al het woord ‘regioprofiel’ vooral vragen op. Wat is de vraag áchter deze vraag om een profiel? Wat is dat profiel of gezicht van Brabant dan eigenlijk? En hoe kun je dat vangen in taal en beeld?”

“Niet denken in kunstwerken, maar in n twerken: dat is typisch Brabants”

Dat heeft uiteindelijk geleid tot deze verkenning en deze eindpublicatie. Wat daarin veel terugkomt: het gevoel dat cultuur vooral draait om overgave aan iets dat groter is dan jezelf. In Brabant vieren en versieren we het leven graag; ook in deze tijden van individualisering voelen wij Brabanders blijkbaar nog altijd de behoefte om elkaar op te zoeken en samen op zoek te gaan naar dat mysterie. Het katholieke geloof is misschien minder dominant geworden, maar het heeft toch een soort culturele bedding uitgesleten van samen dingen beleven en maken. Niet alleen denken in kunstwerken, maar ook in n twerken: dat is volgens mij typisch Brabants.”

– **Joks Janssen, directeur BrabantKennis**

“Merlijn had het al over de kunstenaarsmindset en het idealisme, en over hoe belangrijk het is om de verwondering toe te laten. Dat idealisme overviel ons ook een beetje toen we aan deze verkenning begonnen: we wilden heel open en verwonderend kijken naar onze provincie. Wat ons daarbij is opgevallen? Vooral de enorme diversiteit; er gebeurt in Brabant ontzettend

veel. Maar óók de enorme ruimte die er in Brabant is om dingen te maken; de ruimte om niet alleen deelnemer, maar ook deelhebber te zijn. De eigen/wijs/heid van Brabant schuilt ook in de commons, het met elkaar werken aan dingen zonder er meteen iets voor terug te willen ontvangen. Samen aan de slag, en dan volgend jaar gewoon weer aan iets heel nieuws beginnen.”

– **Heidi Buijtel, projectleider BrabantKennis**

“De eigen/wijs/heid van Brabant schuilt bijvoorbeeld in het met elkaar werken aan dingen zonder er meteen iets voor terug te willen ontvangen.”

“Bestuurders en beleidsmakers werken graag op basis van kritische prestatie-indicatoren. Maar niet alles valt te vangen in cijfers; cultuur is nu eenmaal breed, wijds en af en toe ook behoorlijk *fuzzy*. Ik laat me, ook met het oog op de komende Kunstenplan-periode, graag inspireren. Ik ken de eigenwijsheid van de Brabanders, en ik ben heel benieuwd hoe dat zijn beslag krijgt in deze eindpublicatie.”

– **Marianne van der Sloot, gedeputeerde Samenleving, Cultuur en Erfgoed**

🐦 MARIANNE VAN DER SLOOT

@MariannevdSloot

Vandaag mag ik uit handen van @JoksJanssen het eerste exemplaar in ontvangst nemen van *Culturele Eigenwijsheid*, een publicatie van @BrabantKennis. Erg benieuwd hoe veel inspiratie ik hier uit kan halen voor ons nieuwe cultuurbeleid in @Brabant.

DE FASCINERENDE WERELD VAN DOLORIS

Hallucinante trip

Het Doloris Meta Maze vangen in woorden: het is voor de gemiddelde bezoeker nog niet zo eenvoudig. – de kwalificatie die de Volkskrant in een juichende review meegaf aan dit grootste kunstdoolhof van Europa met veertig themakamers komt misschien nog wel het meest in de buurt: ‘Surrealistisch apekooien’

“Toeristische attractie of kunstinstallatie: Doloris is het allebei, en tegelijkertijd ook weer niet”

Na het bekijken van een korte reportage vanuit Berlijn – waar initiatiefnemer Joep van Gorp geïnspireerd werd door een soortgelijk doolhof – is het aan Matthijs Verhagen van Doloris om nog iets meer te vertellen over deze bijzondere attractie. Doloris werd de afgelopen jaren gebouwd door het Berlijnse kunstenaarscollectief Karmanoia, samen met tal van Brabantse makers. “Toeristische attractie of kunstinstallatie: Doloris is het allebei, en tegelijkertijd ook weer niet. We richten ons ook op uiteenlopende doelgroepen, van de kunst- en cultuurliefhebber tot de attractiefanaat.

Of die ‘ongerichtheid’ ons parten speelt? Integendeel: zowel de rooftopbar als het doolhof zelf loopt boven verwachting. In de eerste twee maanden verkochten we al tienduizend toegangskarten – tweeënhalve keer méér dan waar we op gerekend hadden.”

De grote, witte blokkendoos waarin Doloris is gevestigd – het oude postkantoor aan de Tilburgse Spoorlaan – oogt van buiten behoorlijk anoniem, erkent Matthijs. “Als Tilburger ben je er misschien wel honderd keer langsgekomen, zonder dat het gebouw je echt opviel. Des te gaver dat we binnenin nu zoiets bijzonders hebben weten te creëren. Wij hopen in elk geval nog minstens tien jaar op deze plek te blijven.”

***Durf jij de sprong
in het onbekende te
maken?***

BEZOEK DOLORIS.NL

SCHRIJVEN, KLEUREN EN CREËREN

Samen aan de slag

Wat is voor jou belangrijk aan kunst en cultuur? En wat is volgens jou de moeite waard om bewaard te blijven? In het kader van onze verkenning ging Miranda van Bragt, cultuurdocent op het Mgr. Frencken College in Oosterhout, met haar leerlingen aan de slag met deze en andere vragen rondom kunst en cultuur. De leerlingen voltooiden verschillende opdrachten; ze maakten 'schrappedichten' op basis van bestaande teksten, kleurden kleurplaten, en kregen tal van andere opdrachten die hun creativiteit prikkelden en hun blik op de culturele eigen/wijs/heid van Brabant verbreedden. Hun zoektocht leidde uiteindelijk tot een drukbezochte presentatie en expositie: het CultuurLokaal

De bezoekers van deze oogstbijeenkomst krijgen dezelfde opdrachten voorgelegd. Viltstiften, vellen papier, scharen en knutselmateriaal: op het zonovergoten dakterras van Doloris kunnen bezoekers na afloop van de bijeenkomst creatief aan de slag.

Nieuwsgierig naar het CultuurLokaal en werken van de leerlingen?

KLICK SNEL DOOR!

Cultuur in Brabant: smeren en schuren

Ook in Brabant houdt de wervelwind van individualisering en digitalisering huis, maar de kracht van het collectief staat nog stevig overeind. De vele festivals die onze provincie rijk is, de vele evenementen die ontstaan vanuit ondernemende (tijdelijke) gemeenschappen: ze stillen niet alleen een culturele honger, maar voorzien ook in een groeiende sociale behoefte. Cultuur als smeer- en bindmiddel – niet statisch, maar vloeiend meebewegend met de behoefte van de gemeenschap zelf.

Tegelijkertijd, zo bleek tijdens de vele interviews, gesprekken en CultuurCafés, schuurt het geregeld tussen de culturele systeemwereld en de culturele leefwereld. Cultuur laat zich maar lastig vangen door ‘bedachte’ structuren en sectorale silo’s van de overheid. En dat geeft spanning; uitwisseling tussen ‘boven’ en ‘beneden’ blijkt vaak een hele opgave. En dat is jammer, want juist op het grensvlak ontstaat er ruimte voor culturele vernieuwing en voor kruisbestuivingen die de cultuur in Brabant verder kunnen brengen.

De publicatie downloaden of een fysiek exemplaar bestellen?

DAT KAN OP ONZE WEBZITE OP=OP!

EINDPUBLICATIE CULTURELE EIGEN/WIJS/HEID

Alle interviews en gesprekken die we voerden, de events die we organiseerden en de essays en dagboeken die we lieten maken: ze hebben allemaal een plek gekregen in de eindpublicatie Culturele eigen/wijs/heid. In dit boekwerk staan doeners en denkers centraal die in het hier-en-nu cultuur maken, snuiven, stimuleren, tentoonstellen. Neem een duik in hun verhalen en zie dat het op het eerste gezicht lastig scherpstellen is. Maar als je ogen gewend zijn, zie je toch een beeld verschijnen dat eenzelfde culturele grondtoon verraadt: de culturele eigen/wijs/heid van Brabant.

🐦 **BERNY VAN DE DONK** @bernyvandedonk

Samen met @BrabantKennis mooi #buukske gemaakt. Gisteren oogstbijeenkomst, met veel ingrediënten voor onze eigen/wijze receptuur (link: <https://cultureeigenwijs.nl/homepage/>) cultureeigenwijs.nl/homepage/ (#spelen staat er gelukkig zeventien keer in #tibbeookweerblij)

🐦 **MARIEKE BEEKERS** @mariekebm

Fijne bijeenkomst en een prachtig (eigen)wijs boekje! (@HeidiBuijtsels speciaal voor jou extra veel complimenten)

Brabant
Kennis

Culturele eigen/wijs/heid

Denkend aan Brabant zie ik folklore
en fanfare... De tijd dat dat ons beeld
was bij regionale cultuur ligt ver
achter ons. Cultuur is geen stoffig

Leesgierig?

Alles wat we ontdekten tijdens
deze verkenning is verzameld op
cultureeigenwijs.nl

Colofon

BrabantKennis verkent op eigen wijze de toekomst van Brabant: onafhankelijk, nieuwsgierig en vernieuwend in vorm. We prikkelen tot nadenken en houden Brabant scherp. Wij observeren, confronteren en inspireren, en dat doen we door trends te spotten, toekomstbeelden te schetsen en nieuwe perspectieven te bieden.

Volg ons op www.brabantkennis.nl of op Twitter @brabantkennis en vind ons op Facebook en LinkedIn.

Tektschrijver: Joost Peters
Eindredactie: BrabantKennis
Fotografie: Willeke Machiels
Vormgeving: Bureau Vertigo